

УДК 338.43:638.19

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Балдик Д.О.

Луганський національний аграрний університет

У статті проведений аналіз розміру і динаміки діяльності сільськогосподарських підприємств з огляду на виробництво продукції бджільництва. Проведений аналіз розміру основних складових підгалузі. Запропонована низка заходів направлених на підвищення ефективності виробництва продукції бджолярства та поліпшення фінансового результату

Ключові слова: обсяг виробництва, ринок меду, якість продукції, ефективність виробництва меду.

Постановка проблеми. В умовах сьогоденних економічних реалій необхідно умовою існування та розвитку сільськогосподарських підприємств є результативність господарювання, яке має узагальнення в формі прибутку – фінансово-економічних результатів, які підприємства отримують, й в тому числі, за рахунок реалізації виробленої продукції.

Асортимент продукції що виробляється сільським господарством України є досить широким та має певний попит на внутрішньому та зовнішніх ринках. Серед цього переліку товарів окремим блоком виступає продукція бджільництва.

Нагальною проблемою перед вітчизняним медовиробництвом постає питання реалізації своєї продукції, основною складовою якої є саме мед. До того ж Україна й досі не поступається своїми лідерськими позиціями на світовому ринку за обсягами виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями поліпшення фінансово-економічних результатів займався майже кожен вчений-економіст. А питанням пов'язаним з підвищенням ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, зокрема бджолярства, присвячені роботи Л.І. Бондарчука, А.С. Букресва, О.П. Коло-

сова, І.Г. Маслій, Г.М. Приймака, Є.В. Руденко, Р.І. Самохвалова.

Виробництво меду – вигідна справа. Вітчизняні підприємці, які займаються бджільництвом, отримують майже 100% прибуток. У середньому бізнес працює з 40% рентабельності. Основний дохід дрібним і середнім пасічникам приносить продаж самого меду (90% всіх доходів). Решта медопродуктів, як правило, вживаються родичами і близькими пасічників і дуже рідко виставляються на продаж. Інша ситуація в більш великих організаціях, спочатку орієнтованих на продаж свого продукту в містах-мільйонниках. Таким компаніям чистий мед приносить тільки 40% доходу, решта 60% забезпечують продукти бджільництва. Серйозний бізнес починається в тому випадку, якщо у володінні фермера виявляється сотня і більше бджолиних вуликів [6].

Пол Уест (Paul West), співзасновник Глобальної аграрної ініціативи при Університеті Міннесоти в Сент-Полі (Global Landscape Initiative at the University of Minnesota in Saint Paul) за результатами власних досліджень стверджує: «Скорочення різниці у рівнях врожайності, є ключем до вирішення цієї проблеми (задовольнити попит на харчові продукти – ред.) особливо в тих регіонах земної кулі, де низька врожайність стала причиною високого рівня бідності, а це, в свою чергу, призвело до масового голоду» [7].

Тобто з одного боку бджолярство може забезпечити прибутковість сільськогосподарського виробництва, а з огляду на проблеми зменшення врожайності – поліпшити вихід продукції з одиниці площі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Поєднання двох складових – фінансовий та економічний результат з огляду на виробництво продукції бджолярства – не було більш детального дослідження.

Мета статті. Дослідити стан та перспективні напрями підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств з огляду на ринок меду.

Виклад основного матеріалу. За період дослідження за наявності статистичних даних щодо виробництва меду в Україні склалась наступна ситуація (рис. 1). З початку 80-х років спостерігається поступове збільшення обсягів виробництва. Потім різке зниження у 1995 році майже на 10 тис. т., але починаючи з 2000 року виробництво знов збільшується і сягає близько 70 тис. т.

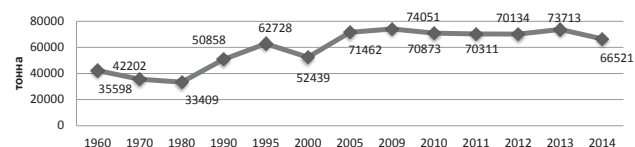

Рис. 1. Динаміка обсягів виробництва меду в Україні

Джерело: розроблено автором за даними [2]

Слід відзначити, що забезпечується такий обсяг виробництва завдяки приватному сектору бджільництва (рис. 2).

Виходячи з наведених даних виникає питання реалізації таких обсягів виробництва меду. Як представлено на рисунку 3 – вітчизняним виробникам майже вдається реалізувати свою продукцію. Однак питання реалізації всіх обсягів залишається відкритим.

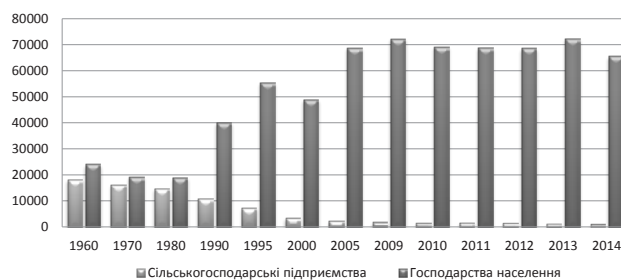

Рис. 2. Динаміка обсягів виробництва меду в Україні за категоріями господарювання

Джерело: розроблено автором за даними [2]

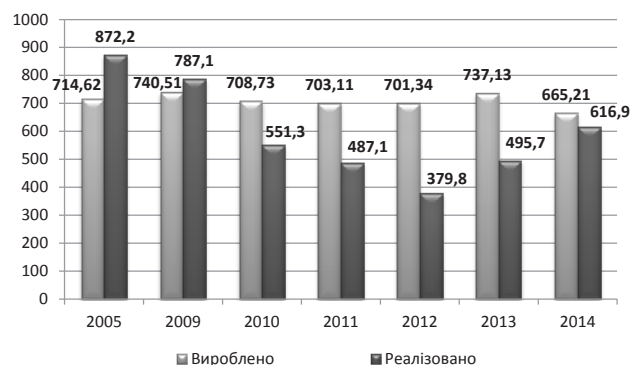

Рис. 3. Співставлення обсягів виробництва та реалізації меду в Україні, тис. т.

Джерело: розроблено автором за даними [2]

Реалізація меду на зовнішні ринки протягом трьох місяців цього року принесла Україні дохід у розмірі 15,6 млн. дол. Найбільшу частку в структурі реалізації зайняв ринок США – 40,5%. На другому місці знаходиться Німеччина – 27%, а на третьому – Польща з часткою 10%. Також здійснювався експорт меду в такі країни, як Литва, Бельгія, Франція, Туреччина, Канада та ін.

Україна досить швидко вичерпала квоту на безмитний експорт меду в ЄС. Виробники і експортери сподіваються на розширення обсягу квоти, адже Україна має великий потенціал у виробництві меду, і цей продукт користується популярністю в Європі.

За прогнозами, обсяг виробництва меду в 2015 році при сприятливих погодних умовах може зрости до 75 тис. т, а її експорт може підвищитися до 45 тис. т. Бджільництво в Україні є досить перспективною галуззю, яка повинна активно розвиватися. В майбутньому все більш популярним буде об'єднання виробників меду для формування великих експортних партій. А також буде розвиватися укрупнення пасік і виробництво меду на промисловій основі [3].

Поруч з питанням експорту наразі постає проблема якості українського меду. Одним з останніх негативних стало повідомлення RASFF (Food and Feed Safety Alerts – Системи швидкого оповіщення для харчових продуктів та кормів) № 2015.1522, № 2015.1548, № 2015.1571, яке проголошує, що у меду бджолиного українського походження, який експортувався до Чеської Республіки, виявлені недозволені речовини (протимікробні речовини). Для з'ясування ситуації та перевірки зазначеної інформації, спеціалістами державної служби ветеринарної медицини про-

водиться розслідування та вживаються відповідні заходи з метою встановлення причин отримання чеською стороною позитивних результатів лабораторних досліджень українського меду. Слід додати, що експорт був добровільно заблокований українською стороною, не чекаючи заборони чеських органів. Хоча це створило проблеми для експортерів (в першу чергу – сумлінних), такий крок дозволив мінімізувати негативний ефект, показавши, що Україна дійсно турбується про якість свого експорту.

За словами першого заступника Голови Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів Лапи В.І., розпорядженнями Головного державного інспектора ветеринарної медицини України від 30.12.2015 № 128 та від 18.01.2016 № 9 тимчасово заборонена видача ветеринарних документів на мед бджолиний для експорту до держав-членів Європейського Союзу від трьох суб'єктів господарювання. Перелік суб'єктів не надається. Українська сторона дуже зацікавлена у розвитку співробітництва з країнами ЄС, тому вона зробить все можливе для того, щоб вирішити це питання у стислі терміни [5].

За для запобігання подібних проблем, вітчизняним бджолярам у тісній співпраці з крупними експортерами потрібно впроваджувати визнані у світі методи контролю якості. Однією з таких може бути система НАССР (англ. Hazard Analysis Critical Control Point) – науково-обґрунтована система, що дозволяє створити на підприємстві умови для виробництва безпечної продукції шляхом визначення (ідентифікації) і контролю небезпечних чинників. Система НАССР є єдиною системою управління безпекою харчової продукції, яка довела свою ефективність і прийнята міжнародними організаціями. При цьому особлива увага направлена на критичні точки контролю, в яких всі види ризиків, пов'язані з використанням харчових продуктів можуть бути попереджені, усунені або знижені до припустимих рівней внаслідок цілеспрямованих заходів контролю. Для запровадження системи НАССР виробники зобов'язані не лише досліджувати свій власний продукт та засоби виробництва, але й використовувати цю систему та її вимоги до постачальників сировини, допоміжним матеріалам, а також системи оптової та роздрібно торгівлі. Система НАССР не є системою відсутності ризиків. Вона розрахована на зменшення ризиків, що викликані можливими проблемами з безпекою харчовою продукцією.

Основні засади впровадження НАССР, а також її принципи відображено в таких міжнародних стандартах, як ISO 22000, IFS (International Food Standard). Також дана інформація відображена в Рекомендованому міжнародному Кодексі загальних принципів гігієни харчових продуктів.

В Україні 01 липня 2003 року введено державний стандарт ДСТУ 4161-2003 «Системи управління безпекою харчових продуктів», який базується на концепції НАССР. Цей стандарт може бути застосований як для впровадження системи управління безпекою харчових продуктів, так і для її сертифікації [6].

Українські виробники меду відправляють велику частину свого товару за кордон. Проте Єв-

росоюз не охоче купує мед з України, віддаючи перевагу своїм внутрішнім компаніям. Поставки обмежені жорсткими стандартами Євросоюзу і США до якості товару, що закуповується. За кордон вивозиться тільки якісний мед, частка якого становить на нашому ринку лише 30-50%, решта ж доступний для внутрішнього ринку.

Україна в першому кварталі 2015 року експортувала 7,8 тис. тонн меду, що на 26% перевищує показники попереднього року. Надалі, очікуються сприятливі погодні умови для збільшення збору меду, крім окремих областей, і навіть враховуючи звичайне подорожчання меду в травні, ціна на нього не повинна значно зрости. Пізніше очікування травневого меду і кількість його збору може вплинути на динаміку цін, в межах можливої платоспроможності українців. Поки ж роздрібні ціни демонструють зниження: якщо в кінці минулого року найдешевший товар (мед з соняшнику) продавався по 60 грн/кг, то тепер навіть супермаркетах можна знайти мед по 40 грн/кг. Верхня планка також суттєво опустилася: замість колишніх 180-200 грн/кг елітного продукту (липовий, акацієвий, гречаний) найдорожчий мед в роздробі коштує близько 160 грн/кг. В Європу мед продається в середньому по 2,5-3,5 євро/кг, а його ціна всередині нашої країни може вирости лише в тому випадку, якщо гривня впаде.

Перспектива збільшення обсягів експорту українського меду в США виникла несподівано: в США відбувається масова загибель бджіл. За останній рік, починаючи з квітня 2014, понад 40% бджолиних колоній в США загинули. Найгірші показники, за даними попереднього дослідження американських ентомологів і бджолярів, на території Північної Америки – у штаті Оклахома (63,4%), тоді як найменші – на Гавайських островах (13,9%). Приблизно дві третини опитаних фермерів відзначили, що смертність колоній в зимовий період виявилася вищою, ніж вони припускали, а темпи літніх втрат збільшилися з 19,8% до 27,4%.

Експерти поки розходяться в причинах загибелі бджолосімей (колапс бджолиних колоній), а тим часом компанії, які займаються запиленням рослин, вже підняли ціни на свої послуги. У зв'язку з цим, очікується зростання цін на внутрішній мед і збільшення імпорту в США меду з інших країн.

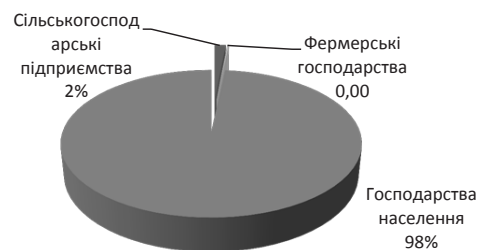

Рис. 4. Структура виробників меду у 2014 р. за категоріями господарювання

Джерело: розроблено автором за даними [2]

Організація та формування експортних партій може чи має лягти й на плечі бджолярів, бо найчастіше невеликі за розміром пасіки гуртуються для сумісного чергування та кочування. Однак експортні партії дуже великі – близько 2000 тонн. Тому кооперація має йти знизу, якщо самі бджолярі мають на меті швидко реалізувати виробле-

ний мед. При середній продуктивності за сезон у 50 кг. на бдж. сім'ю для формування такої експортної партії пасіка має складати близько 40000 сімей. Тобто це вже промисловий масштаб, а як наводять статистичні данні (рис. 4) – саме приватні пасіки виробляють основну масу меду в Україні.

Висновки і пропозиції. Основними напрямками збільшення фінансово-економічних результатів сільського господарства та підвищення ефективності бджолярства в цілому та з огляду на ринок меду є наступне:

- перерозподіл збуту між стихійною (базарній) торгівлею та організованою, в тому числі збільшення продажу меду в ключовий роздріб (мережевий ритейл, Cash & Carry);
- зростання сегмента марочної фасованої продукції, де будуть найбільш ліквідні позиції у фасовці 250 і 400 г;
- розширення підсегменту фасованого і рамкового стільникового меду, а також композицій: мед+горіхи, мед+сухофрукти;
- зростання попиту на мед у зв'язку з поширенням філософії здорового способу життя, підвищенням ціни на цукор;

– співпраця пасічників із місцевими виробниками рослинницької продукції для оптимізації результатів діяльності на основі принципу бі-фуркації;

- створення силами приватних бджолярів осередків в геоелекономічних центрах мінімальних експортних партій меду (за фактичною кількістю бджолосімей це близько 70 центрів, тобто в середньому по 2-3 на область);
- максимальне вилучення натурального меду і заміна його на інвертований цукор;
- забезпечення якісної кормової бази та використання бджіл на запиленні культур одного виду;
- запобігання перенасиченості на точку бджолосімей;
- зменшення масового застосування штучного осіменіння маток (бджоли мутанти);
- Боротьба з варроозом на засадах штучного регулювання розмноження бджіл;
- поступовий відхід від «агресивних» пестицидів та засобів захисту рослин;
- виключення безконтрольного застосування антибіотиків та стимуляторів росту;
- районування маток.

Список літератури:

1. Галатюк А. Е. Коллапс пчелиных семей, как его предупредить / А. Е. Галатюк // Пасека, пчела, здоровье. – № 23, 2013. – С. 3.
2. Державна служба статистики [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Міністерство аграрної політики України [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua/>
4. Перспективи експорту українського меду [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agrodovidka.info/post/7711>
5. Проводиться розслідування щодо наявності недозволених речовин у меду, який експортується до Чехії [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vet.gov.ua/node/5263>
6. Пчелы двигают экономику [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrrudprom.ua/digest/Pcheli_dvigayut_ekonomiku.html
7. Пчелы помогут накормить растущее население планеты [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.qwrt.ru/news/3238>
8. Система аналізу небезпек і критичних точок контролю – НАССР [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vet.in.ua/menu/articles.php?id_page=6
9. Украина заработала 15,6 млн. долл. на экспорте меда [електронний ресурс]. – режим доступу <http://agrodovidka.info/post/7670>
10. Хмара П. Я. Технологія оздоровлення бджіл без медикаментів – шкодочинників здоров'ю людей (Порадник пасічнику) / П. Я. Хмара. – Київ – 2008, 170 с. – Видавець: ТОВ Маклаут.

Балдык Д.А.

Луганский национальный аграрный университет

ФОРМИРОВАНИЕ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕЗУЛЬТАТОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация

В статье проведен анализ размера и динамики деятельности сельскохозяйственных предприятий с учетом производства продукции пчеловодства. Проведен анализ размера основных составляющих подотрасли. Предложен ряд мероприятий, направленных на повышение эффективности производства продукции пчеловодства и улучшение финансового результата.

Ключевые слова: объем производства, рынок меда, качество продукции, эффективность производства меда.

Baldyk D.O.

Lugansk National Agrarian University

THE FORMATION OF FINANCIAL-ECONOMIC RESULTS OF ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Summary

In the article the analysis of the size and dynamics of farm enterprises based on the production of bee products. Is done the analysis of the main components sizes of the sub-sector. Is done a number of activities aimed at raising the efficiency of the production of bee products and improving financial results is given.

Keywords: volume of production, the honey market, product quality, efficiency of honey production.